

Politiikkasuositus

Yhteiskunnalliset yritykset vahvistamaan elinkeinoelämää

Yhteiskuntamme haasteiden ratkaisu tarvitsee uusia, kestäviä tapoja järjestää taloudellista toimintaa, työtä ja palveluja. Euroopan komissio ja OECD ovat oivaltaneet, että yhteiskunnalliset yritykset ovat yksi vastaus näihin haasteisiin. Sekä EU että OECD kehottavat jäsenvaltioitaan luomaan yhteiskunnallisille yrityksille suotuisan toimintaympäristön, joka edistää yhteiskunnallisen yritystoiminnan kasvua ja kestävää kaupallistamista.

Yhteiskunnalliset yritykset ovat tehokas työkalu yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisuun. Monet Euroopan maat, kuten Italia, Belgia ja Ruotsi, hyötyvät vireästä yhteiskunnallisten yritysten ja yhteisötalouden ekosysteemistä muun muassa paremman työllisyyden, hyvinvoinnin ja osallisuuden muodossa.

Suomella ei ole varaa jäädä sivuun eurooppalaisesta kehityksestä. Myös meidän kannattaa parantaa yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytyksiä.

Oikeansuuntaisia toimenpiteitä on jo tehty: vuonna 2021 valmistui *yhteiskunnallisten yritysten strategia*, ja samana vuonna toimintansa aloitti *Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus*. Muun Euroopan tavoin kehitystä tulee jatkaa ja kiihdyttää myös Suomessa.

Euroopan komission ja *OECD:n* tuoreet suositukset yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten toimintaympäristön kehittämistä antavat hyvät suuntaviivat tarvittaville politiikkatoimille. Euroopan komission suosituksissa todetaan yhteiskunnallisessa yritystoiminnassa olevan runsaasti hyödynnettävää esimerkiksi unionin laajuisen työllisyystavoitteen saavuttamisessa, oikeudenmukaisessa vihreässä siirtymässä sekä syrjäytymisen ehkäisyssä. Yhteiskunnallisiin yrityksiin syntyvät työpaikat myös kestävät paremmin erilaisia taloudellisia suhdanteita ja integroivat ihmisiä yhteiskuntaan.

Yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnallista potentiaalia ei usein ymmärretä, eikä niiden tuottamien innovaatioiden kaupallistamiseen tai skaalaamiseen kannusteta riittävästi. Tämä on virhe, jonka korjaaminen vaatii yhteiskunnallisten yritysten toimintaympäristön johdonmukaista kehittämistä ja niihin liittyviin asenteisiin vaikuttamista.

Yhteiskunnallisten yritysten strategiassa sekä Euroopan komission ja OECD:n suosituksissa esitetään runsaasti toimenpiteitä, jotka vauhdittavat nykyistä ekosysteemiä kasvuun. Esittelemme niiden pohjalta viisi keskeisintä suositusta yhteiskunnallisten yritysten kasvua tukevan toimintaympäristön vahvistamiseksi.

Viisi suositusta yhteiskunnallisten yritysten toimintaympäristön vahvistamiseksi ja kehityksen vauhdittamiseksi:

1. Yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytyksiä kehitetään poikkihallinnollisesti, ja niille määritellään ministeriötasoinen vastuu- ja koordinaatiotaho.
2. Verkostomaisesti toimivan Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskuksen toiminta tulee vakiinnuttaa.
3. Yhteiskunnallisten yritysten jatkuvaan tilastointiin ja tiedon tuottamiseen varataan riittävät, keskitetyt resurssit. Tietovarannon tulee mahdollistaa myös toiminnan vaikuttavuuden arviointi.
4. Olemassa olevia rahoitusmekanismeja hyödynnetään täysimääräisesti, ja esteitä niiden käyttämiselle puretaan.
5. Verotuskäytäntöjen tulee olla ennakoitavissa ja mahdollistaa yritystoiminnan pitkäjänteinen suunnittelu.

MIKÄ ON YHTEISKUNNALLINEN YRITYS?

Yhteiskunnallinen yritys on yritys, jonka liiketoiminnan ensisijainen päämäärä on jonkin yhteiskunnallisen ongelman ratkaiseminen. Sen voitoista suurin osa käytetään yhteiskunnallisen päämäärän edistämiseen. Yhteiskunnallinen yritys ei ole rajattu mihinkään yhtiömuotoon, se voi olla osakeyhtiön lisäksi esimerkiksi osuuskunta tai liiketoimintaa harjoittava säätiö tai yhdistys.

YHTEISKUNNALLISET YRITYKSET OVAT MERKITTÄVÄ TYÖLLISTÄJÄ

Suomessa on tunnistettu noin 2 500 yhteiskunnallista yritystä. Niitä toimii useilla eri toimialoilla, yleisimmin sosiaali- ja terveysalalla, työllistämistoiminnassa, koulutuksessa sekä kiertotalouden parissa. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto on yli 6 miljardia euroa ja ne työllistävät yli 60 000 suomalaista. Esimerkiksi metsäteollisuus työllisti vuonna 2021 Suomessa suoraan noin 40 000 henkilöä.

Lähteet:

yyo.fi

metsateollisuus.fi

SUOSITUS 1

Yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytyksiä kehitetään poikkihallinnollisesti, ja niille määritellään ministeriötasoinen vastuu- ja koordinaatiotaho.

Yhteiskunnalliset yritykset ja niiden toiminta koskettavat monia politiikan ja julkishallinnon aloja. Toimintakentän laajuus on vahvuus, mutta samaan aikaan Suomesta puuttuu taho, jonka vastuulla on kokonaisuuden koordinointi ja kehittäminen.

Eri ministeriöissä ja julkishallinnon osissa on monia yhteiskunnallisia yrityksiä käsitteleviä tai sivuavia toimielimiä. Selkeän vastuutahon puuttuessa osa yhteiskunnallisten yritysten kyvystä ratkaista yhteiskunnallisia ongelmia jää hyödyntämättä. Samalla niiden näkökulma toimintaympäristön ja yritystoiminnan kehittämiseen jää helposti kuulematta.

Sekä Euroopan komission että OECD:n suositukset yhteiskunnallisen yritystoiminnan edistämiseksi korostavat valtiotason koordinaatiota, jossa on selkeästi määritelty rakenteiden kehittämisestä sekä yhteiskunnallisten yritysten ja julkisen vallan välisen dialogin edistämisestä vastuussa olevat tahot. Näin varmistetaan yhteiskunnallisten yritysten näkökulmien huomioiminen valtionhallinnossa ja kehitystyössä sekä niiden osallistaminen yleiseen strategiseen suunnitteluun ja eri ohjausryhmiin.

Suosittellemme, että vastuu- ja koordinoitahona toimii työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) erikseen sovittu yksikkö, jonka tehtävä on

- 1) vastata yhteiskunnallisten yritysten strategian päivittämisestä
- 2) edistää yhteiskunnallisten yritysten strategian toimia ja linjauksia
- 3) seurata kansainvälisten organisaatioiden suosituksia, ja yhteistyössä yhteiskunnallisten yritysten toimijoiden kanssa kehittää alan rakenteita esimerkiksi sääntelyn ja rahoituksen osalta
- 4) varmistaa yhteiskunnallisten yritysten näkökulmien huomioiminen eri politiikan alojen työryhmä- ja strategiatyöskentelyssä.

➤ **Tarvitaan poikkihallinnollinen, ministeriötasoinen taho, jolla on vastuu yhteiskunnallisen yritystoiminnan kokonaisuuden kehittämisestä, huomioiden erityisesti Euroopan komission ja OECD:n suositukset sekä lainsäädännön ja rahoituksen kehittämistarpeet. Suosituksemme täksi tahoksi on työ- ja elinkeinoministeriö.**

➤ **Yhteiskunnallisten yritysten sekä niiden näkökulman tulee olla edustettuina yrittäjyys-, innovaatio-, työllisyys- ja elinkeinopolitiikassa sekä suunnittelu- että toimeenpanovaiheissa.**

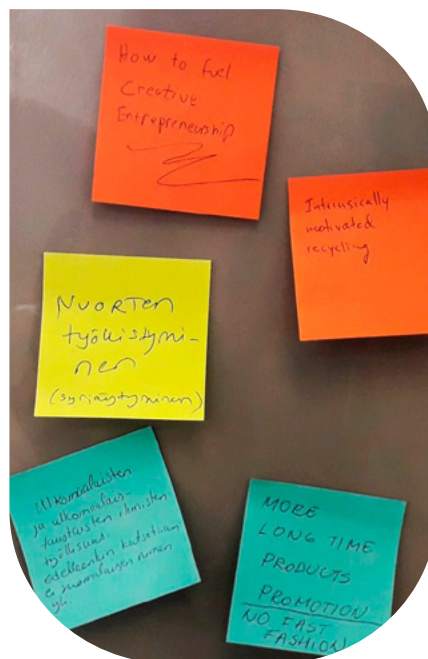
SUOSITUS 2

Verkostomaisesti toimivan Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskuksen toiminta tulee vakiinnuttaa.

Sekä Euroopan komission että OECD:n suositukset sisältävät yhteisötalouteen liittyvän osaamisen keskittämisen yhteen palveluluokkuun, jonka kautta tarjotaan muun muassa tietoa ja neuvontaa nykyisille ja potentiaalisille yhteiskunnallisille yrityksille sekä eri julkishallinnon osille, kuten esimerkiksi yrittäjyys- ja työllisyyspalveluille.

Suomessa vuonna 2021 toimintansa aloitti verkostomainen Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus. Se täyttää suosituksissa kuvailtua tehtävää neuvontapalveluiden ja tiedon tuottamisen osalta. Osaamiskeskuksen rahoitus tulee turvata pitkäjänteisesti. Toimintansa vakiinnuttaneella osaamiskeskuksella voi olla rooli myös komission jäsenvaltioilta edellyttämässä toimenpiteiden seurannassa.

Pitkäkestoisen rahoituksen avulla osaamiskeskuksen neuvontapalvelut voidaan syventää kiinteäksi osaksi kuntien elinkeino-, työllisyys- ja elinvoimatyötä sekä kehittämissyhtiöiden ja uusyrityskeskusten sekä valtion ja maakuntien toteuttamia yrittäjyys- ja työllisyyspalveluja. Palveluja järjestäville ja tuottaville tahoille tulee luoda kannusteita osallistua neuvontapalveluiden toteutukseen osaamiskeskuksen tuella, jotta mahdollisimman suuri määrä potentiaalisia yhteiskunnallisia yrittäjiä pääsee palvelujen piiriin. Yritysten kehittämispalveluita uudistettaessa yhteiskunnallisten yritysten näkökulma tulee ottaa huomioon jo suunnitteluvaiheessa.

- Turvataan pitkäkestoisella rahoituksella Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskuksen toiminnan jatkuminen.
- Juurrutetaan osaamiskeskuksen tarjoamat neuvontapalvelut osaksi eri tahojen tuottamia yrittäjyys-, työllisyys- ja elinvoimapalveluja.

SUOSITUS 3

Yhteiskunnallisten yritysten jatkuvaan tilastointiin ja tiedon tuottamiseen varataan riittävät resurssit. Tietovarannon tulee mahdollistaa myös toiminnan vaikuttavuuden arviointi.

Yhteiskunnallista yritystoimintaa harjoittaa monimuotoinen joukko toimijoita eri oikeudellisissa muodoissa. Niiden ratkomat haasteet vaihtelevat suuresti – ne voivat olla luonteeltaan esimerkiksi taloudellisia, sosiaalisia tai ekologisia. Riittävän hyvin resursoitu tiedontuotanto sekä helposti saatavilla oleva, avoin tietovaranto ovat välttämättömiä niin ekosysteemin sisäisen kuin järjestelmätasolla tapahtuvan oppimisen kannalta.

Tällä hetkellä tietoa tuottavat muun muassa Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus, VTT, Tilastokeskus sekä työ- ja elinkeinoministeriö. Tuoreessa yhteiskunnallisten yritysten sosiaalisia innovaatioita selvittäneessä VNTEAS-hankkeessa havaittiin, että tietolähteiden yhdistäminen ja sitä kautta tiedon avoimesti hyödynnettäväksi tekeminen on yksi keskeisistä yhteiskunnallisten yritysten ekosysteemin tarpeista. Eri toimijoiden tuottama tieto ja osaaminen tulee koota yhteen.

Tiedontuotanto on tärkeässä roolissa myös Euroopan komission ja OECD:n suosituksissa. Määrällisen kehittämisen lisäksi ne korostavat tuotetun tiedon laadullisia ominaisuuksia siten, että tietovarannot ovat mahdollisimman vertailukelpoisia eri maiden välillä.

Tieto mahdollistaa myös yhteiskunnallisten yritysten positiivisten yhteiskuntavaikutusten paremman arvioinnin ja mittaamisen. Erilaisia keinoja vaikuttavuuden arviointiin on jo käytetty muun muassa Iso-Britanniassa, Ruotsissa ja Alankomaissa. Näiden menetelmien pilotointi ja arviointi Suomessa on tärkeä osa ekosysteemin kehitystä.

➤ Yhteiskunnallisten yritysten jatkuvaan tilastointiin ja tiedon tuottamiseen on varattava riittävät resurssit. Tiedon hyödyntäminen vaatii keskitettyä ja avointa tietovarantoa.

➤ Osana tietovarannon kehittämistä aloitetaan yhteiskunnallisten yritysten vaikuttavuutta arvioivien menetelmien pilotointi.

SUOSITUS 4

Olemassa olevia rahoitusmekanismeja hyödynnetään täysimääräisesti, ja esteitä niiden käyttämiseen puretaan.

Yhteiskunnallisten yritysten kasvu ja taloudellinen menestys voi tuottaa merkittävää lisäarvoa yhteiskunnallisen vaikuttavuutensa myötä. Tämä vaatii yritys- ja innovaatiotoiminnan rahoittajilta yhteiskunnallisen liiketoiminnan laaja-alaista ymmärtämistä.

Yhteiskunnallisten yritysten näkökulmasta liiketoiminnan kehittämiseen, kansainvälistymiseen ja kasvun tukemiseen tarkoitettu rahoitus on vaikeasti hyödynnettävissä. Tämä johtuu siitä, että tavanomaisille yrityksille kohdennettu rahoitus sisältää muun muassa oikeudelliseen muotoon tai tavoitteisiin liittyviä muodollisia kriteereitä, jotka eivät sovellu yhteiskunnallisille yrityksille.

Toisaalta helpommin yhteiskunnallisten yritysten käytettävissä olevan rahoituksen haasteena ovat usein esteet syntyneiden innovaatioiden kaupallistamiseen.

Koko yritysrahoituksen kenttää tulee kehittää huomioimaan liiketoiminnan vaikuttavuus, ja edelleen varmistaa, että yhteiskunnallisen yrityksen tuote – oli se uusi toimintatapa tai yhteiskunnallinen innovaatio – voi vakiintua, eikä tukijärjestelmä luo esteitä toiminnan kaupallistamiselle ja skaalaamiselle.

Euroopan komission ja OECD:n suosituksissa rohkaistaan käyttämään julkisia hankintoja markkinoiden kehittämiseen vaikuttavuusperusteiselle liiketoiminnalle. Esimerkiksi vel-

voitepalvelumenettelyn (SGEI) avulla voidaan tuoda yhteiskunnallisten yritysten tuottamia palveluita aloille tai alueille, joissa palveluiden saatavuus on muuten heikkoa. Myös varattuja hankintoja ja työllistävyysseitoja tulee hyödyntää hankinnoissa laajemmin.

➤ Olemassa olevia rahoitusmekanismeja hyödynnetään täysimääräisesti, ja koko yritysrahoituskenttää kehitetään vaikuttavuusperustaiseksi. Tuen tarkoitus on kannustaa kannattavan yritystoiminnan kehittämisessä.

➤ Yhteiskunnallisten yritysten hanke- ja kehittämistoimintaan suunnattujen rahoitusmekanismien avulla tehtyjen innovaatioiden kaupallistamisen esteet tulee purkaa.

➤ Julkisissa hankinnoissa tulee lisätä varattujen hankintojen käyttöä sekä muita erityisiä mekanismeja, joilla yhteiskunnallisten yritysten edellytykset kilpailutuksiin osallistumiseen paranevat.

➤ Velvoitepalvelumenettelyä (SGEI) tulee hyödyntää laajemmin yhteiskunnallisten tavoitteiden edistämässä.

SUOSITUS 5

Verotuskäytäntöjen tulee olla ennakoitavissa ja mahdollistaa yritystoiminnan pitkäjänteinen suunnittelu.

Elinvoimaiselle ja kasvavalle yritystoiminnalle on tärkeää, että sen toimintaympäristö on johdonmukainen ja ennakoitavissa. Tähän liittyvät myös verotuskäytännöt. Yhteiskunnalliset yritykset toimivat monien erilaisten oikeudellisten rakenteiden kautta ja usein toimialoilla, jotka ovat vapautettuja arvonlisäveroista.

Kehitettäessä, ja etenkin kaupallistettaessa yhteiskunnallisia innovaatioita, joudutaan kuitenkin usein hankalaan rajankäyntiin verottoman ja verollisen toiminnan välillä. Tällä hetkellä monen yhdistys- tai säätiömuotoisen yhteiskunnallisen yrityksen toiminta on lähtökohtaisesti verotonta, mutta liiketoiminnan osalta toiminta voi muuttua verolliseksi. Saman yhteiskunnallisen yrityksen sisällä voi lisäksi olla erilaisten verotuskäytäntöjen piirissä olevaa toimintaa, joiden yhdistäminen on hankalaa.

Näissä siirtymävaiheissa on tärkeää varmistaa, että mahdollinen verotuksellisen aseman muutos ei johda takautuvaan verotukseen ja että arvonlisäverollisen ja -verottoman toiminnan erotelu voidaan tehdä hyväksyttävien laskennallisin perustein.

Toimintaympäristöä tulee selkeyttää, jotta yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminta voi kehittyä kestäväälle pohjalle. Nykytilan ongelmat heikentävät innovaatioiden kaupallista hyödynnettävyyttä, ja siten lisäävät yhteiskunnallisten yritysten riippuvuutta julkisesta rahoituksesta sekä uhkaavat toiminnan jatkuvuutta.

➤ Verotuskäytäntöjen ennakoitavuutta ja tietoisuutta verotuspäätösten perusteista tulee lisätä merkittävästi.

➤ Yhteiskunnallisten yritysten verokohtelusta tulee toteuttaa selvitys, jonka puitteissa kartoitetaan siirtymät verotuskäytäntöjen välillä sekä mahdolliset lainsäädännölliset tarpeet tilanteen selkiyttämiseksi.

KIRJOITTAJAT

Katja Anoschkin, Yhteiskunnallisten yritysten liitto ARVO ry
Susanna Kallama, Yhteiskunnallisten yritysten liitto ARVO ry
Kimmo Kumlander, Silta-Valmennusyhdistys ry
Jukka Lindberg, Diakonia-ammattikorkeakoulu
Petteri Lillberg, Demos Helsinki
Jussi Nuortimo, Demos Helsinki

Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus palvelee yhteiskunnallista yritystoimintaa koko Suomessa. Verkostomaisesti toimivaa osaamiskeskusta koordinoi ARVO ry. Verkon muut jäsenet ovat Diakonia-ammattikorkeakoulu, Kuntoutussäätiö, Osuuskuntien keskusjärjestö Pellervo, Silta-Valmennusyhdistys ja Vates-säätiö. Osaamiskeskus on perustettu osana yhteiskunnallisten yritysten strategiaa. Sen toimintaa ohjaa ja rahoittaa työ- ja elinkeinoministeriö.

Lue lisää: yyo.fi.

YHTEISKUNNALLISTEN
YRITYSTEN
OSAAMISKESKUS